

Läromedelsbarometern

En statistiköversikt över läromedelsinköp i Sverige

November 2021

Inledning

Läromedelsbarometern är en statistiksammanställning som ges ut av Läromedelsföretagen. Bakgrunden är att det i dag inte finns någon övergripande statistik över hur läromedelsförsörjningen ser ut i den svenska grundskolan. För att kunna möta de utmaningar som elever, lärare, föräldrar, skolledare och politiker står inför måste problembilden vara känd. Läromedelsföretagen kan bidra med inblick i hur tillgången till läromedel ser ut.

Rapporten baseras på Läromedias statistik över kommunala huvudmäns inköp av läromedel, SCB:s kommunala statistik över elevantal och invånares utbildningsståndpunkt samt Skolverkets redovisade siffror över de kommunala huvudmännens kostnader.

I denna statistiksammanställning, som vi valt att kalla Läromedelsbarometern, presenterar vi hur inköpen av läromedel i grundskolan har förändrats över tid och vilka skillnader som finns mellan olika delar av landet. Statistiköversikten djupdyker i hur likvärdigheten ser ut mellan olika kommuner och regioner i Sverige och undersöker närmare vilka faktorer som påverkar hur läromedel prioriteras.

Den avgränsning som gjorts i sammanställningen är att friskolors läromedelsinköp inte redovisas i denna översikt. Detta beror på att tillförlitlig statistik för dessa huvudmäns läromedelsinköp inte finns att tillgå. Enligt Skolverket är det närmare 16 procent av landets grundskoleelever som går i en fristående skola.

Pandemiåret 2020

Året 2020 var annorlunda på många sätt. I pandemins spår kan vi konstatera att skolans värld i allra högsta grad påverkats av de förändringar som hela samhället ställts inför. De sårbarheter som blottlagts av pandemin visar att elever är en grupp i samhället som är särskilt utsatt när skolans resurser inte räcker till. Tillgången till läromedel, tillsammans med skickliga lärare blir allt viktigare när skolans struktur och rutiner rycks undan av att undervisning inte längre kan eller får bedrivas i den fysiska skolmiljön.

Det senaste decenniet har det blivit starkare fokus på skolans resultat i den allmänna skoldebatten. Vid 90-talets början var svenska elevers prestationer mycket goda i en internationell jämförelse, men därefter har det skett en nedgång. En central fråga är vad som ligger bakom dessa förändringar.

Läromedel har de senaste åren seglat upp i skoldebatten och 2019 tillsattes *"Läromedelsutredningen – böckernas betydelse och elevernas tillgång till kunskap SOU 2021:70"* för att undersöka hur läromedel kan användas som verktyg för att stärka svenska elevers kunskapsnivå. I slutbetänkandet slår den särskilde utredaren och före detta utbildningsministern Gustav Fridolin fast att "Läromedel har stor betydelse för elevers kunskapsutveckling och för deras språkutveckling. Dessutom kan läromedel och lärarhandledningar stödja lärare i att planera undervisningen. Ändå finns det på många skolor inte tillgång till aktuella läromedel och för vissa elevgrupper saknas det helt förlagsproducerade material."

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns stora skillnader i hur mycket som investeras i läromedel för grundskolan. Den tydliga trend som kan urskönjas är att kommuner idag satsar mer på läromedel. De genomsnittliga inköpen av läromedel per elev för riket har ökat från 671 kronor till 786 kronor mellan 2015 och 2019. 2020 låg motsvarande siffra på 773. Utvecklingen går emellertid i riktningen att kommuner med relativt bättre sociala förutsättningar, satsar mer på läromedel, jämfört med de kommuner som har sämre sociala förutsättningar.

Vad är ett Läromedel? Läs mer i Läromedelsföretagens [kvalitetspolicy](#)

Slutsatser från 2020 års Läromedelsbarometer

- Fortsatt bristande likvärdighet i tillgången till läromedel inom den svenska skolan.
- 2020 återspeglar ett litet trendbrott i de tre senaste årens uppåtgående trend.
- Läromedelsinköpen har minskat något i förhållande till skolans totala kostnad per elev.
- Under 2020 var det färre kommuner som satsade mer på läromedel jämfört med föregående år.
- Storstäder investerar mer pengar i läromedel och spridningen mellan olika storstäder är liten. Större städer är även den kommungrupp som har högst medianvärde för läromedelsinköp.
- Spridningen i inköp mellan kommuner i landsbygdsregioner är stor.
- I många kommuner syns en tydlig uppgång 2016 och därefter en avmattning, sannolikt som en konsekvens av flyktningmottagandet 2015.
- Kommuner med en starkare socioekonomisk ställning tenderar att lägga mer pengar på läromedelsinköp än kommuner med en svagare ställning.
- Det finns inte några tecken på att kommuner som kan betraktas som socialt mer utsatta kompenserar detta genom att göra större inköp av läromedel. Läromedel används alltså inte som ett kompensatoriskt verktyg i skolan.

Lista över de 10 kommuner som köpt mest läromedel under året

	Kommun	Summa per elev
1	Markaryds kommun	3541 kr
2	Kristinehamns kommun	1842 kr
3	Sotenäs kommun	1418 kr
4	Överkalix kommun	1415 kr
5	Skinnskattebergs kommun	1383 kr
6	Sorsele kommun	1358 kr
7	Sollefteå kommun	1309 kr
8	Pajala kommun	1299 kr
9	Ragunda kommun	1236 kr
10	Kramfors kommun	1225 kr

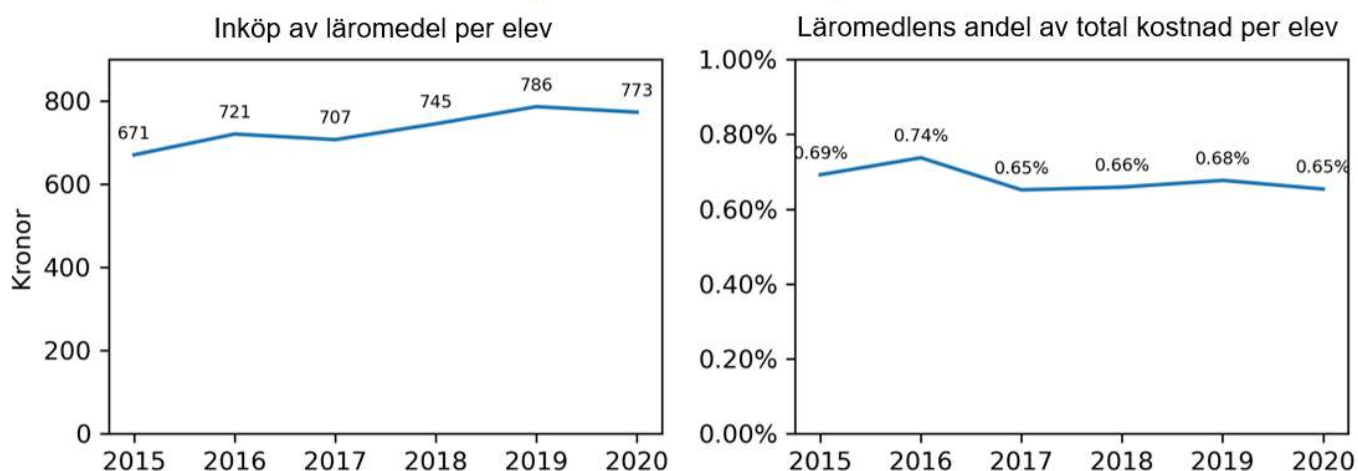
I senare avsnitt redovisas rankingutveckling över en treårsperiod för samtliga av landets 290 kommuner.

Positiv utveckling över tid av läromedelsköp

Vi kan konstatera att 2020 års läromedelsinköp innebär ett genomsnittligt trendbrott i den uppåtgående trend som varit fallet de tre senaste åren. Vi ser även att läromedel har minskat något i förhållande till skolans totala kostnad per elev. Endast 0,65 procent av den totala kostnaden per elev går till läromedel.

Tittar vi på kommunnivå så var det färre kommuner som under 2020 satsade mer på läromedelsinköp jämfört med föregående år. En reflektion är att resurser under detta pandemiår tillfälligt kan ha riktats till investeringar i tekniska hjälpmedel för att underlätta och möjliggöra distansundervisning. Några sådana siffror finns dock inte redovisade i nationell statistik.

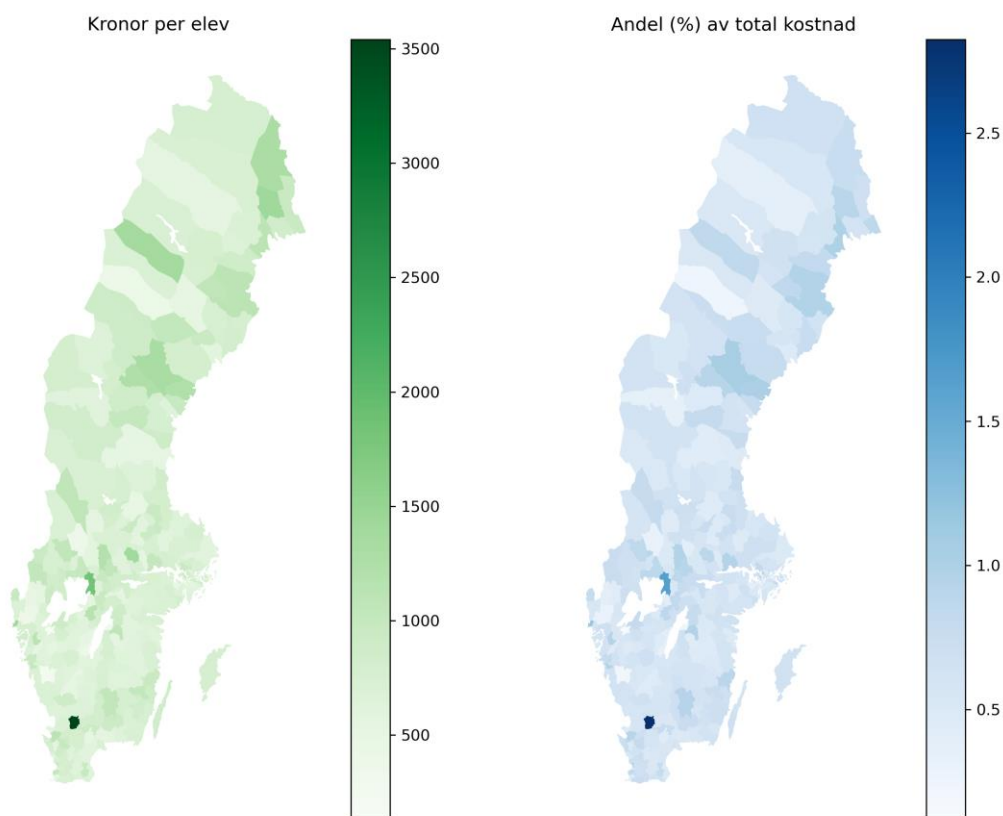
Utveckling av läromedelsinköp 2015-2020

Geografiska jämförelser visar på bristande likvärdighet

Skillnaden i läromedelsinköp mellan kommuner i Sverige under 2020 är stor. Vissa variationer kan sannolikt förklaras med stora investeringar gällande läromedelsinköp föregående år. Senare i rapporten redovisas därför inköp över en treårsperiod.

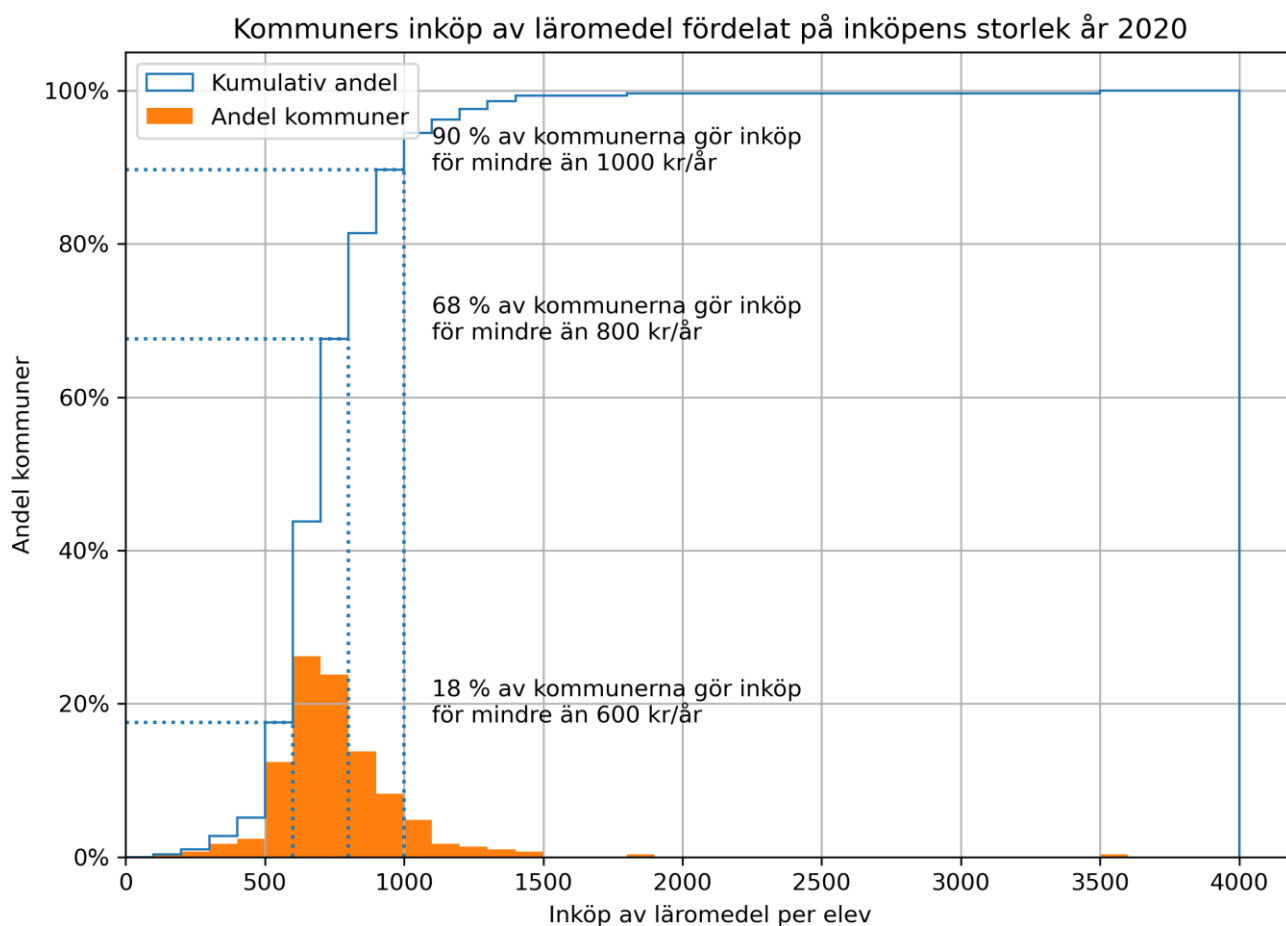
Översikt läromedelsinköp 2020

Nästan var femte kommun i Sverige köpte in läromedel för mindre än 600 kronor per elev

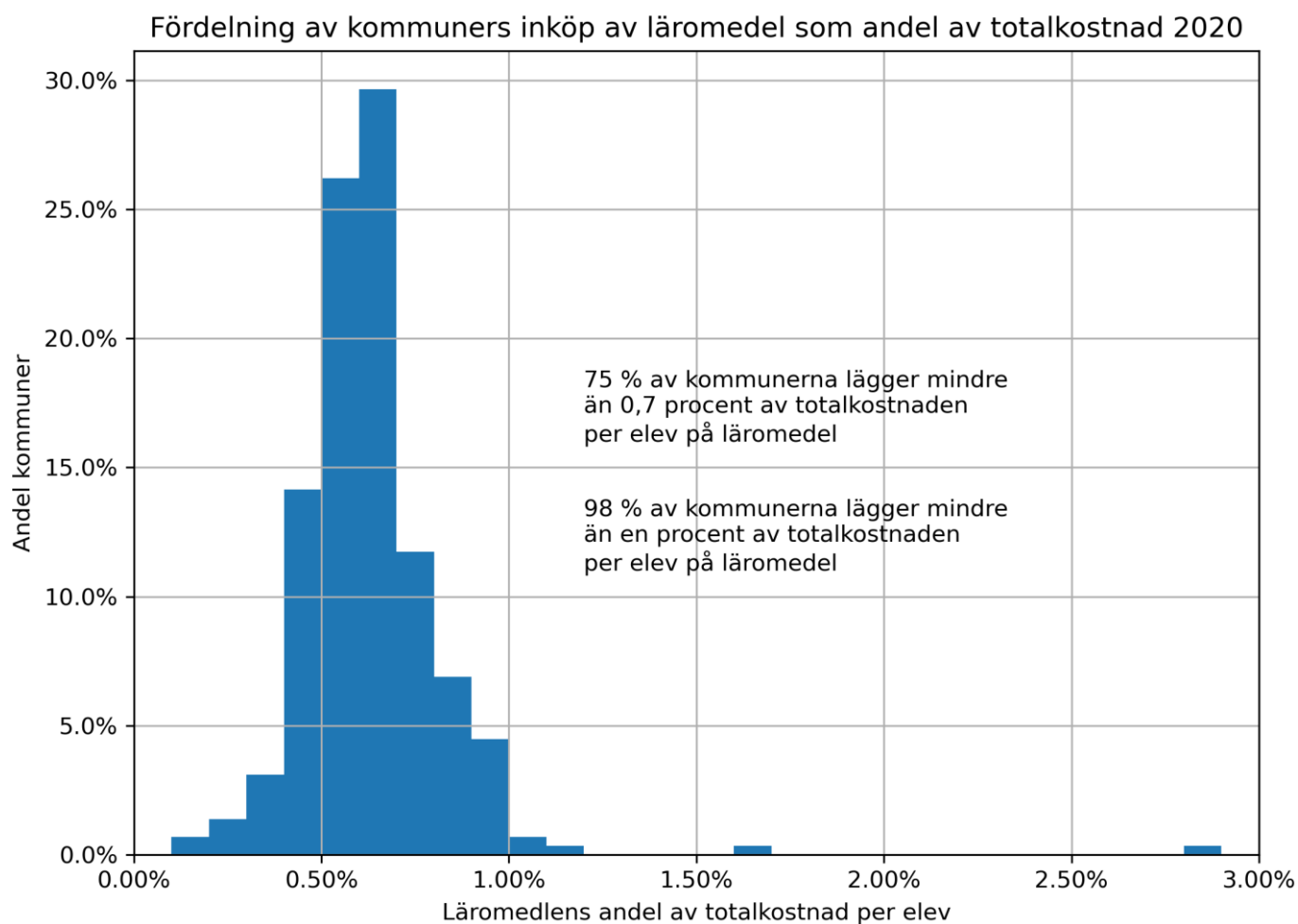
Bilden nedan visar hur stor utgift i kronor kommuner har för läromedel per elev. Spannet mellan den kommun i Sverige som köpte in läromedel för minst pengar per elev och den som köpte in för mest, är väsentlig. Den kommun som köpte in för mest spenderade 3540 kronor för varje elev medan den av landets 290 kommuner som spenderade minst lade 130 kronor per elev. Markaryd som är den kommun som toppar tabellen, och gör det också om man undersöker genomsnittsinköpen över en treårsperiod.

- 90 procent av kommunerna köper läromedel för mindre än 1000 kr.
- Endast 3 procent av kommunerna lägger mer än en procent av sina totala utgifter för skolan på läromedel.

98 procent av Sveriges kommuner lägger mindre än en procent av totalkostnaden för skolan på läromedel

Histogrammet nedan visar hur stor andel av totalkostnaden som läggs på läromedel i alla landets kommuner. Staplarnas höjd avgörs av hur många kommuner som lägger en viss andel av totalkostnaden på läromedel. Av grafen framgår att 98 procent av landets kommuner lägger mindre än en procent på läromedel 2020.

Storstäder investerar mest i läromedel

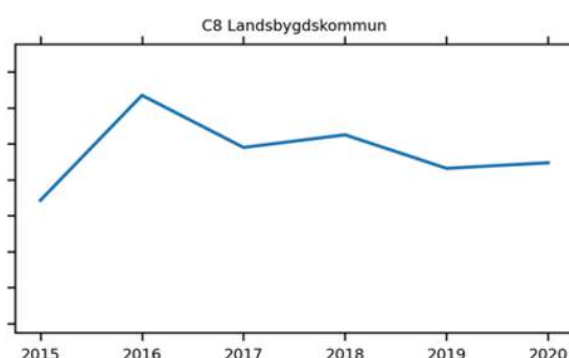
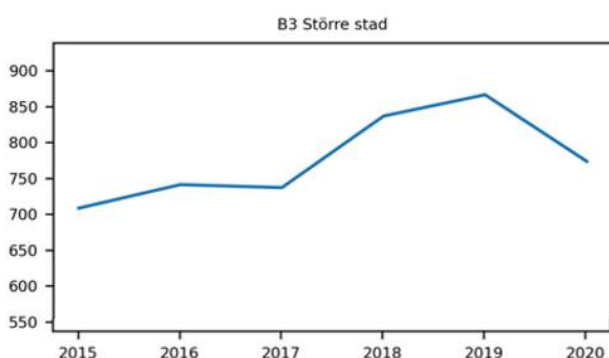
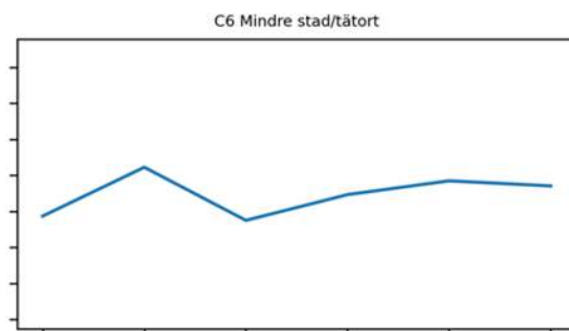
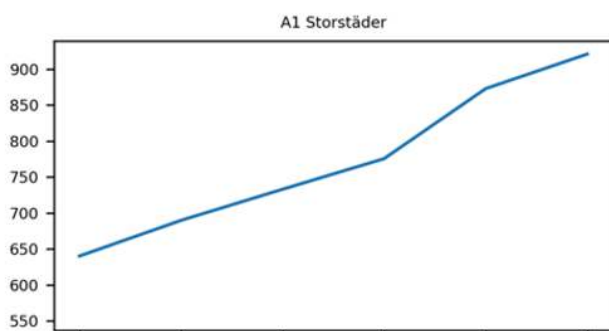
För att förklara regionala skillnader kan en jämförelse av kommuntyp ge en fingerisning om kommuners olika förutsättningar och prioriteringar. Exempelvis kan storstäder ha högre overheadkostnader i form av lokaler precis som mindre kommuner i glesbygd kan ha omfattande utgifter för skolskjutsar. Det vi kan konstatera är att det framför allt är i större kommuner som vi ser en uppåtgående trend vad gäller läromedelsinköp, där medelvärdet per elev är 921 kronor, vilket kan jämföras med landsbygdskommunernas medelvärde på 774 kronor.

Slutsatserna kan sammanfattas till:

- Storstäder ligger högre och spridningen mellan olika storstäder är liten.
- Större städer är även den kommungrupp som har högst medianvärde för läromedelsinköp.
- Spridningen i inköp mellan kommuner i landsbygdsregioner är stor.
- I flera kommuntyper syns en tydlig uppgång 2016 och därefter en avmattning av läromedelsinköp. Förklaringen till detta är sannolikt antalet nyanlända som började skolan 2016.

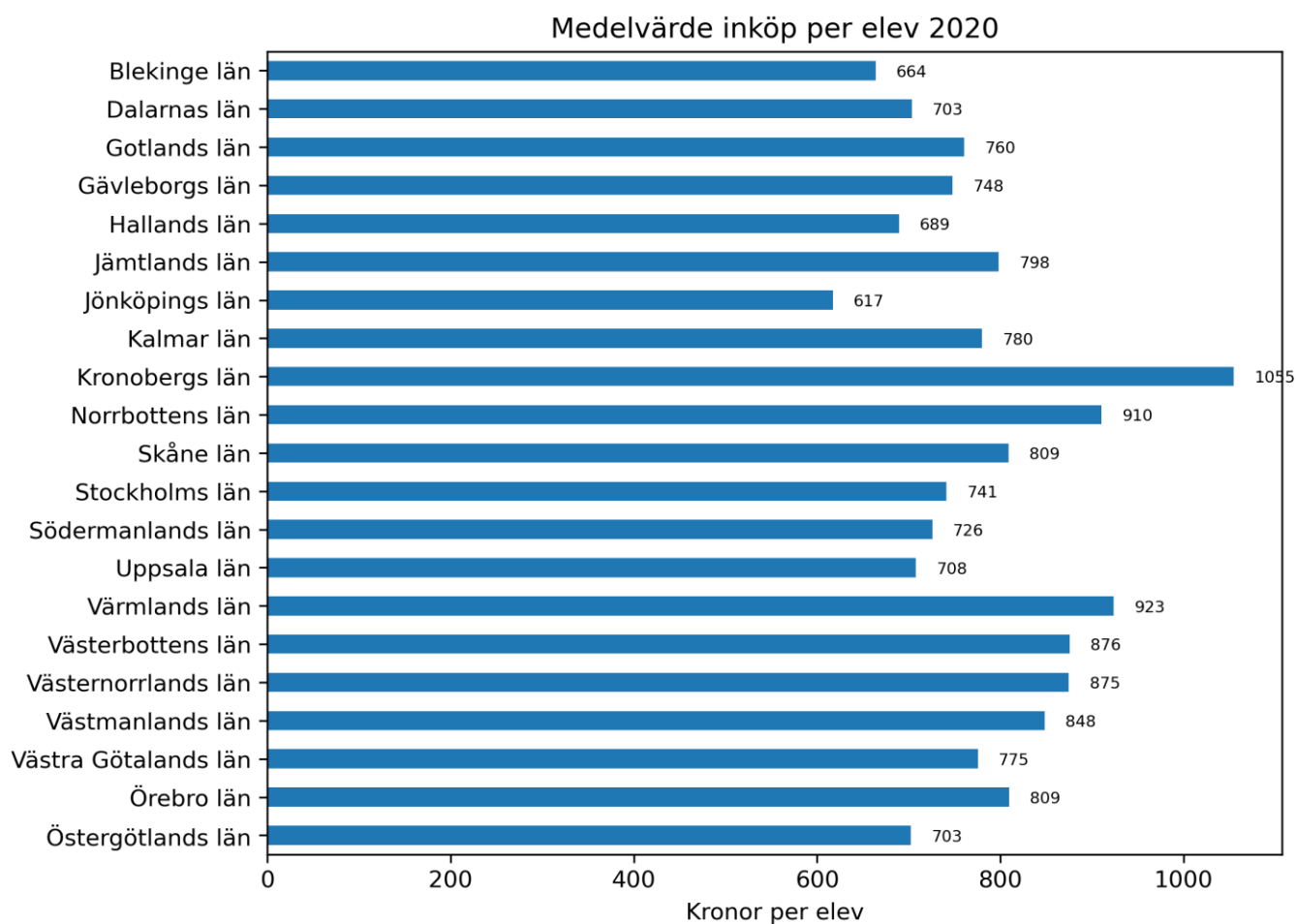
Kommuners köp av läromedel per elev efter kommungrupp 2015–2020

*Kommuntyperna definieras utefter SKR:s kommungruppsindelning.

Regional och kommunal ranking

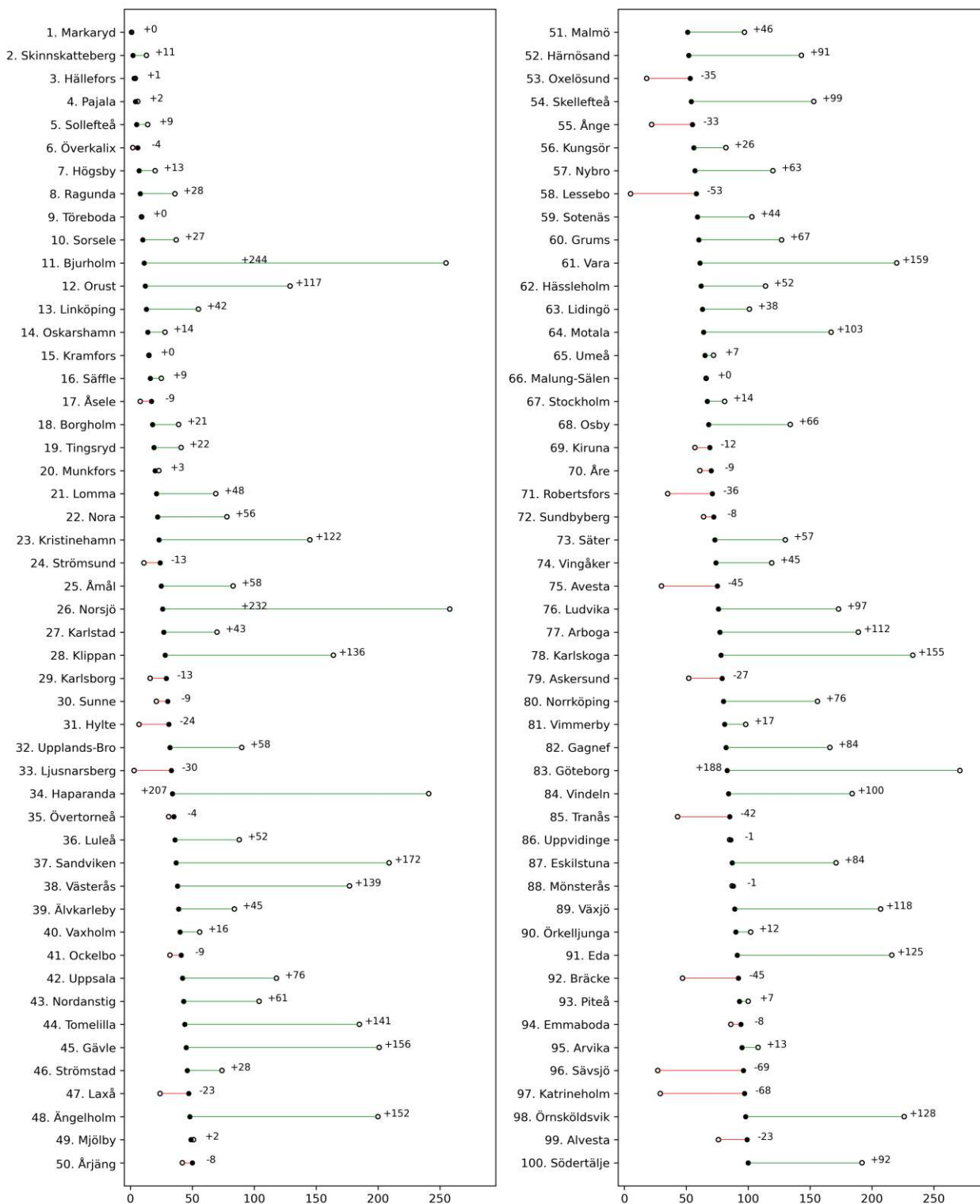
Inköp av läromedel per elev efter län

Kommunal ranking över tre års utveckling

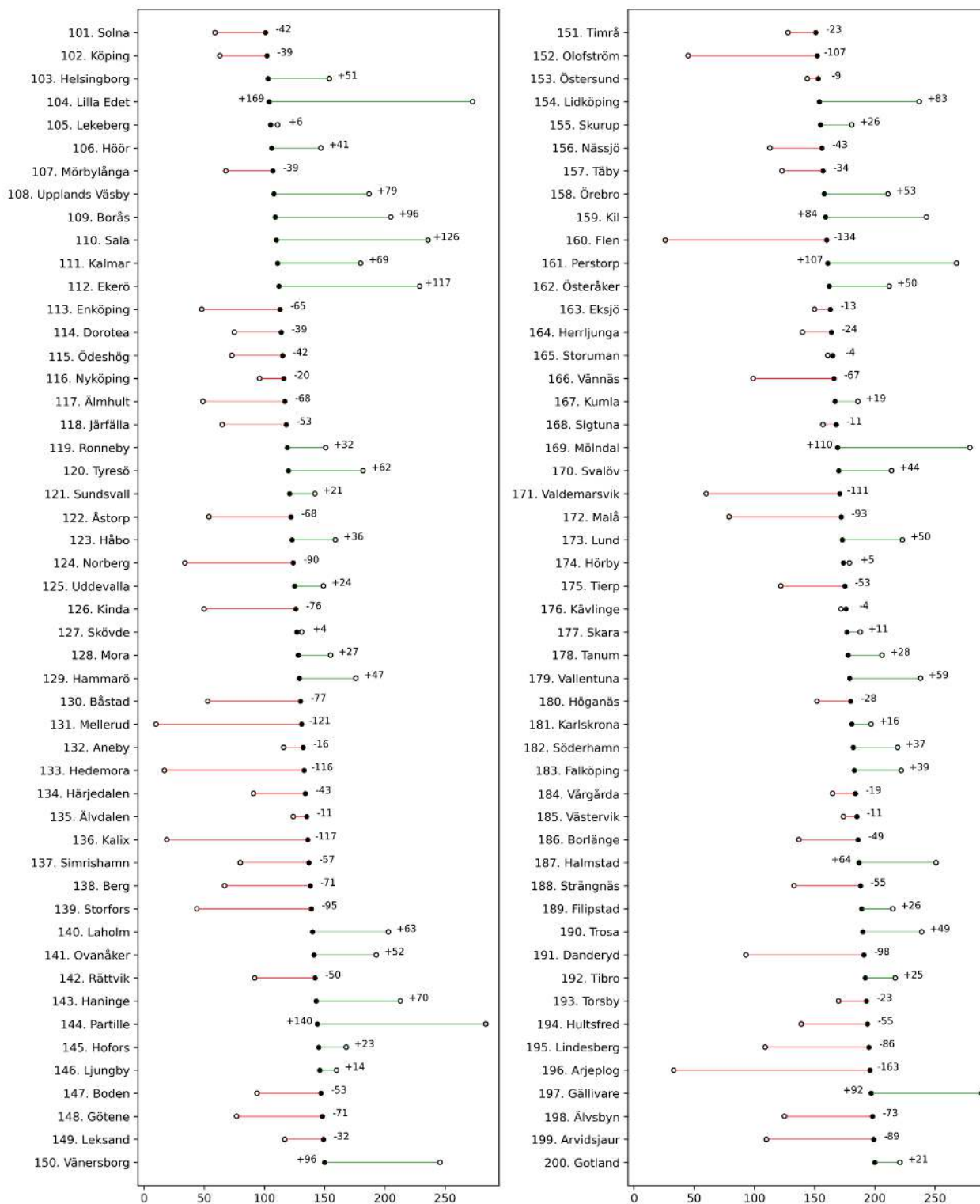
De tre följande bilderna beskriver hur kommuners ranking utifrån hur respektive kommuns läromedelsinköp förändrats 2017-2020. Rankingen är baserad på tre års medelvärden för att jämföra ut variationer mellan enskilda år.

Förändring av ranking 2017-2020 efter 3-års medelvärde (1/3)

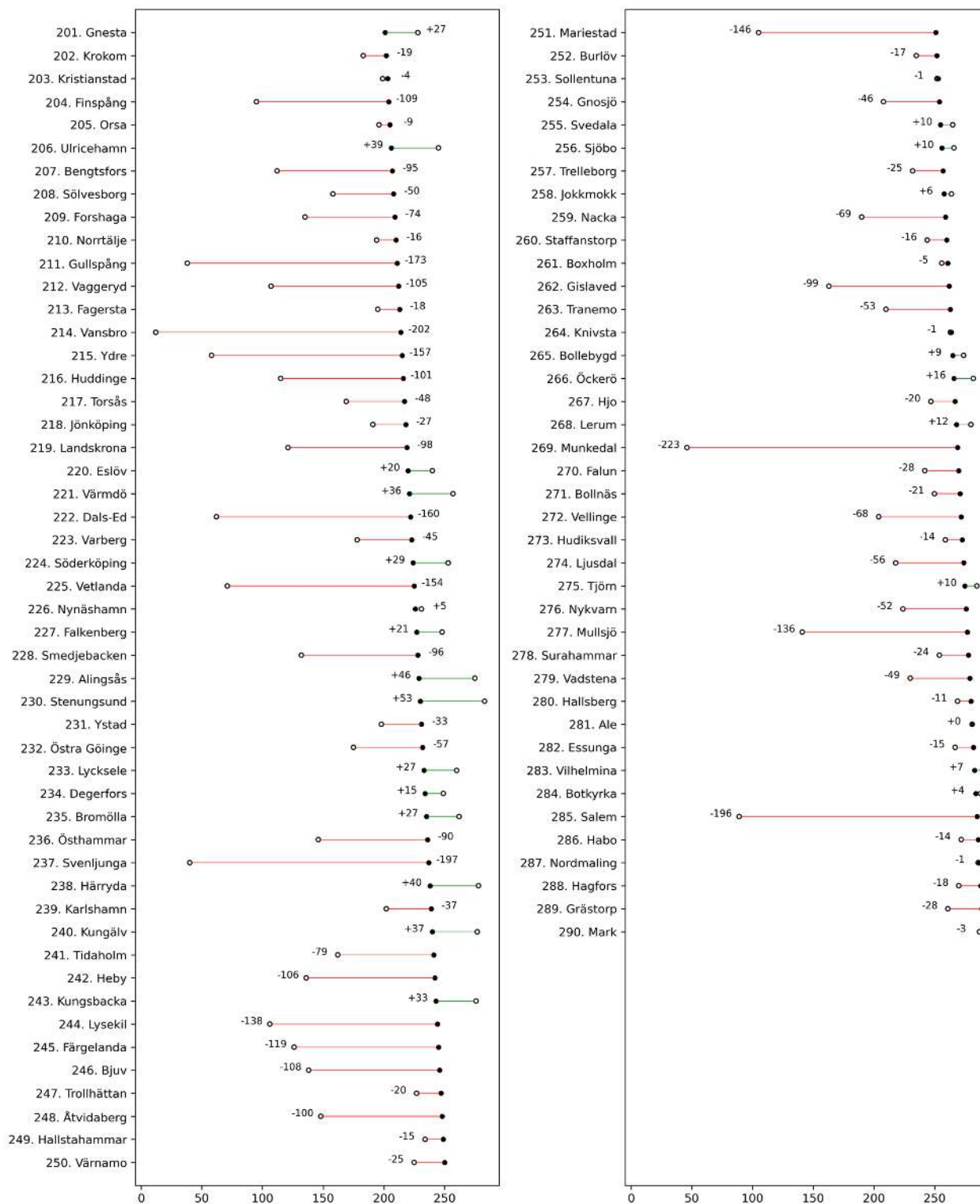
*Den ihåliga punkten redovisar rankingen 2020 och den fyllda rankingen 2017. Ett grönt streck indikerar att kommunen förbättrat sin ranking och ett rött streck att kommunen tappat i ranking.

Förändring av ranking 2017-2020 efter 3-års medelvärde (2/3)

*Den ihåliga punkten redovisar rankingen 2020 och den fyllda rankingen 2017. Ett grönt streck indikerar att kommunen förbättrat sin ranking och ett rött streck att kommunen tappat i ranking.

Förändring av ranking 2017-2020 efter 3-års medelvärde (3/3)

*Den ihåliga punkten redovisar rankingen 2020 och den fyllda rankingen 2017. Ett grönt streck indikerar att kommunen förbättrat sin ranking och ett rött streck att kommunen tappat i ranking.

Intresserad av mer statistik?

På Läromedelsföretagens hemsida laromedelsforetagen.se finns statistik över läromedelsinköp för kommuner och regioner mellan åren 2015–2020.

Källor

Kommunala huvudmäns läromedelsinköp

Läromedias uppgifter om Läromedelsinköp

Total kostnad för grundskolan

Skolverket [Sök statistik om förskola, skola och vuxenutbildning - Skolverket](#)

Sökbegrepp: "Ladda ner filer med alla skolor, kommuner eller huvudmän", Skolform - grundskolan/Nivå - kommundnivå/Statistikområde - kostnader/Export kostnader per kommun

Antal elever

Skolverket [Sök statistik om förskola, skola och vuxenutbildning - Skolverket](#)

Sökbegrepp: "Ladda ner filer med alla skolor, kommuner eller huvudmän", Skolform - grundskolan/Nivå - kommundnivå/Statistikområde - Elever/Export - Antal elever per årskurs

Behöriga lärare

Skolverket [Sök statistik om förskola, skola och vuxenutbildning - Skolverket](#)

Sökbegrepp: "Ladda ner filer med alla skolor, kommuner eller huvudmän", Skolform - grundskolan/Nivå - kommundnivå/Statistikområde - kostnader/Export Personalstatistik med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne

Behörighet till gymnasiet

Skolverket [Sök statistik om förskola, skola och vuxenutbildning - Skolverket](#)

Sökbegrepp: "Ladda ner filer med alla skolor, kommuner eller huvudmän", Skolform - grundskolan/Nivå - kommundnivå/Statistikområde - Betyg åk 9/Export - Behörighet till gymnasieskolan, fr.o.m. 2011

Andel med högst grundskola i åldern 35-74 år

SCB

https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_UF_UF0506/Utbildning/

Indikatorn fungerar som proxy för socioekonomisk situation, i likhet med vad SKR rekommenderar. Se:

<https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/folkhalsa/styraochleda/folkhalsa/folkhalsostatistik/undvikfallgropar.36222.html>

Kommungrupper

Kommuntyperna definieras utefter SKR:s kommungruppsindelning från 2017. Se:

[Kommungruppsindelning | SKR](#)

Definition av Läromedel

Samtliga av Läromedelsföretagens medlemmar följer denna kvalitetspolicy. Se:

[Kvalitetspolicy för tryckta och digitala läromedel | Läromedelsföretagen \(laromedelsforetagen.se\)](#)